

WSTĘP

IMPLIKACJE POZYSKIWANIA POMOCY PUBLICZNEJ B+R+I

MAGDALENA WIERCIOCH

 [Przejdź do e-Księgarni.](#)

To jest fragment. Pełną wersję książki
znajdziesz w księgarni internetowej.

Wstęp

Unia Europejska dąży do wysokiego poziomu innowacyjności w wymiarze międzynarodowym, chcąc dorównać takim potęgom ekonomicznym, jak Stany Zjednoczone czy Japonia. Zgodnie z przyjętą na lata 2010–2020 strategią „Europa 2020”¹ założono m.in. wzrost inwestycji na badania i rozwój do 3% PKB, czego efektem ma być większa liczba patentów oraz wydatków na badania, rozwój i innowacje. Nazywana jest strategią na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Jej podstawą są trzy współzależne i uzupełniające się wzajemnie priorytety², wśród których na pierwszym miejscu wymienia się rozwój inteligentny (*smart growth*), oparty na wiedzy i innowacjach m.in. poprzez poprawę działalności badawczej oraz wspieranie transferu innowacji. Jest to tematyka niezwykle istotna z punktu widzenia rozwoju ekonomicznego i gospodarczego całej Unii Europejskiej.

Niepodważalnie coraz większy wkład w rozwój działalności badawczo-rozwojowej w Polsce wnoszą przedsiębiorstwa, instytucje oraz organizacje pośredniczące między gospodarką a nauką. To dzięki nim powstają konkretne innowacje, które mają wpływ na rozwój i polepszenie sytuacji ekonomicznej przedsiębiorców.

Dynamiczne zmiany występujące w otoczeniu każdego przedsiębiorstwa wymuszają konieczność ciągłego dostosowywania się i sprostania konkurencji. Kluczowe są bieżące monitorowanie otoczenia i szybsza reakcja na zmiany.

Jednym z warunków zwiększania przewagi konkurencyjnej jednostki jest prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.

¹ Komunikat Komisji: Europa 2020. Strategia Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, Bruksela 3.3.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, dalej również jako: strategia „Europa 2020”.

² W. Stankiewicz, *Rozwój gospodarki Unii Europejskiej – strategia lizbońska a nowy plan „Europa 2020”*, Rocznik Integracji Europejskiej, nr 6, 2012, s. 278.

To ona jest siłą napędową działalności każdego przedsiębiorstwa. Brytyjski ekonomista Ch. Freeman uważa, że przedsiębiorstwo, które się nie rozwija poprzez wprowadzanie innowacji, „umiera”. Tymczasem wielu przedsiębiorców nie posiada wystarczających środków finansowych, by samodzielnie prowadzić działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną. Naprzeciw tym barierom wychodzą instytucje publiczne, udostępniające szereg programów pomocowych, z których korzystać mogą różni przedsiębiorcy, niezależnie od etapu rozwoju, wielkości, czy też formy prawnej beneficjenta. Warto podkreślić, że do 2020 r., w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR), aż 8,61 mld EUR funduszy unijnych przeznaczono na poprawę innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw w Polsce³.

Praktyka potwierdza, że przedsiębiorcy bardzo często nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat dostępności konkretnych programów pomocowych lub nie są świadomi, w jaki sposób z takich rozwiązań korzystać. Zasadna wydaje się więc konieczność kompleksowego ujęcia środków pomocy publicznej, z których mogą korzystać przedsiębiorcy realizujący działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną.

Biorąc pod uwagę powyższy kontekst badawczy oraz refleksje płynące z pogłębionej analizy literatury polsko- i anglojęzycznej w zakresie podjętej w opracowaniu tematyki, sformułowano następujący problem badawczy główny: **Czy pozyskiwanie pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje może determinować sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw?** Postawione pytanie badawcze określa jakość i rozmiar pewnej luki badawczej, którą wypełnia się dzięki własnej aktywności twórczej i dotychczasowej wiedzy badacza⁴. W ten sposób problem badawczy rozumieją również inni autorzy, jak:

---

³ <https://www.gov.pl/web/nauka/szansa-na-miliardy-dla-nauki-ruszaja-nowe-programy-unijne>, data dostępu: 24.04.2019.

⁴ M. Czarnecki, *Nowy leksykon metodologiczny*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2009, s. 129.

H.G. Adamkiewicz-Drwiłło⁵, M. Sławińska i H. Witczak⁶, S. Stachak⁷ czy J. Apanowicz⁸.

W celu uściślenia głównego problemu badawczego postawiono 7 szczegółowych problemów badawczych:

- Jakie istnieją w Polsce możliwości pozyskiwania środków na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną dla przedsiębiorstw?
- Jakie są determinanty pozyskiwania pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach Doliny Lotniczej?
- Jaka jest główna grupa barier pozyskiwania pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje dla przedsiębiorców Doliny Lotniczej?
- Z jakich źródeł (krajowych i/lub zagranicznych) najczęściej pozyskiwana jest pomoc publiczna na badania, rozwój i innowacje w Dolinie Lotniczej?
- Czy istnieje związek (a jeżeli tak, to jakiej natury) pomiędzy wysokością udzielanej pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje a wielkością i rodzajem beneficjenta w przeprowadzonych badaniach?
- Jakie rezultaty niefinansowe występują w związku ze wsparciem przedsiębiorstw Doliny Lotniczej ze środków publicznych na badania, rozwój i innowacje?
- Czy istnieje związek pomiędzy pozyskiwaniem pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje a wyższą rentownością przedsiębiorstwa?

Opracowano ponadto rekomendacje dla polityki gospodarczej Polski w zakresie wsparcia przedsiębiorstw ze środków publicznych oraz ustalono wytyczne dla polityki regionalnej w obszarze oceny i przyznawania środków finansowych na projekty badawczo-rozwojowe.

⁵ H.G. Adamkiewicz-Drwiłło, *Współczesna metodologia nauk ekonomicznych*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2008, s. 61.

⁶ M. Sławińska, H. Witczak (red.), *Podstawy metodologiczne prac doktorskich w naukach ekonomicznych*, PWE, Warszawa 2008, s. 70–75.

⁷ S. Stachak, *Podstawy metodologii nauk ekonomicznych*, Książka i Wiedza, Warszawa 2006, s. 77.

⁸ J. Apanowicz, *Metodologia nauk*, Wydawnictwo TNOiK, Toruń 2003, s. 52–54.

Zagadnienie pomocy publicznej zwykle opisywany jest w literaturze z perspektywy makroekonomicznej. Autorzy kładą nacisk na jej związek ze wzrostem gospodarczym kraju, wielkością inwestycji i wpływem na wskaźniki makroekonomiczne, takie jak m.in. PKB czy PKB *per capita*⁹. Wśród badań mikroekonomicznych odnaleźć można przede wszystkim tematy związane z zasadnością wsparcia dla przedsiębiorstw restrukturyzowanych lub w stanie upadłości¹⁰. Z problematyką podjętą w niniejszej książce najbliższej korespondują badania W. Czemieli-Grzybowskiej, która analizowała rolę pomocy publicznej w finansowaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, zestawiając ją m.in. ze wskaźnikami rentowności tychże podmiotów. Badania przeprowadzone na próbie 1600 przedsiębiorstw dowiodły, że otrzymanie pomocy publicznej nie stanowiło o wzroście rentowności w odniesieniu do mikroprzedsiębiorstw, zaś w przypadku małych i średnich jednostek występowało nawet istotne jej pogorszenie¹¹. Brak jest jednak opracowań opartych na *case study* jednostek, które pozyskują znaczne środki na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną, a przy tym oceniane są jako wyróżniające się na tle kraju.

⁹ P. Podsiadło, *Pomoc publiczna a konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w świetle zaleceń strategii rozwojowych Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2015; C.B. Tunalı, J. Fidrmuc, *State Aid Policy in the European Union*, Journal of Common Market Studies, no. 53 (5), 2015, s. 1143–1162.

¹⁰ P. Dec, *Pomoc publiczna w restrukturyzacji przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2018; J.P. Gwizdała, *Wpływ zmian dotyczących pomocy publicznej w perspektywie finansowej 2014–2020 na działalność przedsiębiorców w Specjalnych Strefach Ekonomicznych w Polsce*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio H – Oeconomia, Vol. L, No. 4, 2016, s. 151–160; P. Masiukiewicz, M. Nowak, *Bariery procesów naprawczych a zmiany regulacyjne*, [w:] E. Mączyńska (red.), *Procesy upadłościowe i naprawcze w Polsce na tle doświadczeń Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2013, s. 175; F.C. Özbuğday, E. Brouwer, *Measuring the Extent of European State Aid Control: An Econometric Analysis of the European Commission Decisions*, Sosyoekonomi Journal, Vol. 24, Issue 4, 2016, s. 45–70.

¹¹ W. Czemieli-Grzybowska, *Rola pomocy publicznej w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.

Przyjazne otoczenie, niwelujące przywołane wcześniej bariery transferu wiedzy, powinno funkcjonować w ramach tak zwanych sieci innowacji, które dzięki bliskości międzyorganizacyjnej polepszają procesy wzajemnego uczenia się i stymulują innowacyjność podmiotów¹². Jednym z przykładów takich sieci są klastry. W kontekście rozwoju przedsiębiorstw nabierają one coraz większego znaczenia i są coraz bardziej doceniane przez państwo, m.in. w konkursie wyłaniającym Krajowe Klastry Kluczowe, a więc takie, które mają największe znaczenie dla polityki rozwojowej kraju.

Można byłoby zatem wysunąć przypuszczenie, że podmioty istotne z punktu widzenia rozwoju kraju, odznaczające się innowacyjnością i ponoszące wysokie nakłady na działalność badawczo-rozwojową, jak również pozyskujące znaczące środki publiczne na rozwój tego właśnie rodzaju działalności, powinny również wyróżniać się przynajmniej dobrą lub poprawiającą się sytuacją ekonomiczną, związaną z pozyskaniem tychże środków. Dolina Lotnicza, cechująca się wyraźną innowacyjnością i będąca swoistą siłą napędową dla rozwoju Polski południowo-wschodniej, jawi się jako odpowiedni podmiot badawczy. Przedsiębiorstwa działające w jej ramach przyciągają inwestorów zagranicznych, nawiązują i utrzymują współpracę z innymi ośrodkami lotniczymi, jak również promują współdziałanie z uczelniami, jednostkami badawczymi i instytutami naukowymi. Dostarczanie różnorodnych produktów i usług z obszaru przemysłu lotniczego wymaga nieustannych badań nad ich wytwarzaniem, wdrażania nowych rozwiązań technicznych i technologicznych, co wiąże się z pozyskiwaniem środków pomocy publicznej na ich dofinansowanie. Z kolei dwukrotne uhonorowanie tytułem Krajowego Klastra Kluczowego powinno znaleźć swoje odzwierciedlenie w sytuacji ekonomicznej zrzeszonych podmiotów.

Monografia składa się z **czterech** rozdziałów poprzedzonych wstępem i podsumowanych zakończeniem.

W **rozdziale pierwszym** przeanalizowano, czym jest pomoc publiczna, scharakteryzowano dostępne rodzaje oraz formy pomocy publicznej i określono zasady ubiegania się o tego typu wsparcie, jak też

¹² P. Klimas, *Sieci innowacji. Implikacje bliskości organizacyjnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2014, s. 7–9.

procedury postępowania w sytuacji jej udzielenia. W kolejnych podrozdziałach skupiono się *stricte* na pomocy publicznej dotyczącej działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej. Szczegółowo wymienione zostały dostępne instrumenty wsparcia rządowego dla działalności B+R+I, zarządzane przez: Narodowe Centrum Nauki (NCN), Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR), Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), jak również Programy Operacyjne Unii Europejskiej w tym zakresie.

W **rozdziale drugim** opisano znaczenie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej w rozwoju oraz polepszaniu sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa. Zdefiniowano w nim pojęcie działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, a ponadto szczegółowo przeanalizowano dane statystyczne dotyczące tejsz działalności w Polsce w latach 2010–2017. W rozdziale nawiązano też do omawianych w literaturze determinant i ograniczeń prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej w kontekście sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw. Ukazano w nim również strategiczny wymiar pozyskiwania pomocy publicznej na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną w przedsiębiorstwie z punktu widzenia jego sytuacji ekonomicznej.

Rozdział trzeci poświęcono uwarunkowaniom sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw. Udzielono odpowiedzi na pytanie, czym jest sytuacja ekonomiczna jednostki gospodarczej oraz omówiono jej najważniejsze elementy. Przedstawiono możliwe sposoby pomiaru tejsz sytuacji, by w następnej części podkreślić wysokie znaczenie rentowności, ponadto zaprezentowano wskaźniki wykorzystane w dalszych analizach. Wskazano również na wewnętrzne (mikroekonomiczne) i zewnętrzne (makroekonomiczne) determinanty sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw. W ostatnim podrozdziale scharakteryzowano sieci innowacji, kładąc szczególny nacisk na uwarunkowania podmiotów funkcjonujących w ramach klastrów.

W **rozdziale czwartym** wskazano na etapy realizacji badań empirycznych. Przedstawiono w nim założenia metodologiczne, dokonując szczegółowej analizy dotychczasowego stanu wiedzy w badanym temacie, odwołano się do dostrzeżonej luki badawczej oraz uzasadniono

dobór próby badawczej. Określono również procedurę gromadzenia danych i zakres przedmiotowy badań. Następnie przedstawiono wyniki badań empirycznych. W pierwszej kolejności opisano zawiłą historię polskiego przemysłu lotniczego na Podkarpaciu oraz szczegółowo scharakteryzowano badany klaster. W podrozdziale 4.4 zawarto wyniki ankiet przeprowadzonych wśród przedsiębiorców Doliny Lotniczej, w których wskazywali oni czynniki determinujące ich decyzje w zakresie pozyskiwania publicznego dofinansowania, w tym bariery uzyskania tego typu wsparcia. Celem spełnienia wymogu kompleksowości badania w kwestionariuszu ankiety uwzględniono szereg różnych czynników ekonomicznych i społecznych. Podrozdział 4.5 poświęcony został w całości strukturze pomocy publicznej. Opisano w nim wysokość środków pozyskanych przez Dolinę Lotniczą, dokonując szczegółowej analizy danych według: województw, wielkości, form prawnych, rodzaju beneficjenta oraz źródeł pozyskania. Następnie scharakteryzowano rezultaty niefinansowe wspierania klastra Dolina Lotnicza ze środków pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje i dokonano interpretacji wyników badań, starając się przy tym zachować dużą ostrożność oraz mając na uwadze, jak wiele elementów i bodźców może wpływać na niefinansowe aspekty sytuacji ekonomicznej danej jednostki. W podrozdziale 4.7 opisano zależności na linii pomoc publiczna – rentowność. W podrozdziale 4.8 scharakteryzowano i podsumowano najistotniejsze osiągnięcia Doliny Lotniczej, podkreślając tym samym jej wysokie znaczenie na arenie międzynarodowej. Opracowano również najważniejsze rekomendacje dla polityki gospodarczej Polski w zakresie wsparcia przedsiębiorstw ze środków publicznych oraz ustalono wytyczne dla polityki regionalnej w obszarze oceniania i przyznawania środków finansowych na projekty badawczo-rozwojowe.

Pracę zamyka **zakończenie**, w którym zawarto konkluzje z przeprowadzonych badań i analiz. Ustosunkowano się w nim do postawionych na wstępie pytań badawczych, dokonano weryfikacji zastosowanego modelu badawczego oraz podkreślono implikacje dla teorii i praktyki finansów. Obejmują one zarówno kwestie związane z organizacją sektora badawczo-rozwojowego, jak również rekomendacje dla przedsiębiorstw

pozyskujących środki na działalność badawczo-rozwojową, które funkcjonują w ramach klastrów.

Niniejsza książka powstała na podstawie rozprawy doktorskiej autorki pt. „Pomoc publiczna na badania, rozwój i innowacje jako determinanta sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw”¹³. W związku z tym opracowanie obejmuje stan prawny na dzień 12 czerwca 2019 r., z kilkoma aktualizacjami.

---

¹³ Rozprawę doktorską napisano pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Haliny Buk.